

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosa
mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus

JELENTÉSE

az AJB-874/2021. számú ügyben
a Márianosztrai Fegyház és Börtön látogatásával
összefüggésben

Előadó:

Dr. Gilányi Eszter

Dr. Sárközy István

Dr. Rostás Rita

Érintett szervek:

Márianosztrai Fegyház és Börtön

2021.

Az alapvető jogok biztosa mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus jelentése

az AJB-874/2021. számú ügyben

Előadó: Dr. Gilányi Eszter

Összefoglaló

A nemzeti megelőző mechanizmus feladatkörében eljáró alapvető jogok biztosa 2021. február 2-án a Márianosztrai Fegyház és Börtönbe (a továbbiakban: Intézet) látogatott. A látogatócsoport tagjai a megfelelő védőfelszerelésben tekintették meg az Intézet helyiségeit, és interjúkat készítettek a vezetőséggel, a személyi állomány tagjaival, valamint fogvatartott személyekkel.

A látogatás célja a járvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása érdekében tett intézkedések ellenőrzése, valamint annak vizsgálata volt, hogy a bevezetett korlátozások hogyan érintették a fogvatartottak mindennapi életét.

Az Intézet parancsnoka intézkedéseket tett a védőfelszerelések és fertőtlenítőszeres biztosítása, valamint a fertőzés Intézetbe való bekerülésének megelőzése érdekében.

Az Intézetben – a járványhelyzetre tekintettel hozott speciális jogszabályokkal összhangban – korlátozták a fogvatartottak kapcsolattartási, valamint oktatásban, szabadidős tevékenységekben való részvételének lehetőségeit.

Látogatók fogadására nem volt lehetőség. Az oktatásban való részvételt elsősorban a tanárok személyes jelenléte nélkül biztosították. A szabadidős programokat kisebb csoportokban szervezték meg. A fogvatartottak munkavégzési lehetőségeinek körét – a fertőzésveszély csökkentése érdekében bevezetett óvintézkedések alkalmazása mellett – nem kellett szűkíteni.

A fogvatartottak a látogatófogadási tilalom kompenzálására megemelt telefonálási időtartamot, valamint elektronikus kapcsolattartást vehettek igénybe.

Az Intézetben koronavírus-fertőzött fogvatartott a látogatás napjáig nem volt, a személyi állomány körében 11 tag esetében mutattak ki koronavírus-fertőzést.

Az NMM alapvető jogokat érintő visszásságokat tárt fel a fogvatartottak elhelyezési körülményeivel, a személyi állomány létszámhiányával, valamint a személyi higiénia feltételek biztosításának hiányosságaival összefüggésben.

1. Az eljárás megindulása

A 2011. évi CXLI. törvénnyel kihirdetett kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve (a továbbiakban: Jegyzőkönyv) 1. cikke szerint a „*célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól.*”

A Jegyzőkönyv 3. cikke értelmében minden részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (nemzeti megelőző mechanizmus, a továbbiakban: NMM) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében.

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 2. § (6) bekezdése értelmében Magyarországon 2015. január 1-től az NMM feladatait az alapvető jogok biztosa látja el. E tevékenysége keretében az Ajbt. 39/B. § (1) bekezdése alapján beadvány és felmerült visszásság hiányában is rendszeresen vizsgálja a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot.

A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesítésétől a nemzet létét fenyegető különleges körülmények vagy szükségállapot esetén sem lehet eltérni.¹

Erre a Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőző Albizottság (a továbbiakban: SPT) is rámutatott 2020. április 7-én kiadott CAT/OP/10 számú Tanácsában² (a továbbiakban: SPT Tanács). Az SPT Tanács értelmében az egyes államokban működő nemzeti megelőző mechanizmusok maguk dönthetnek a járványhelyzetben az általuk legmegfelelőbbnek tartott intézkedésekről, és a koronavírus-járvány során a társadalmi érintkezésekre vonatkozó korlátozások figyelembevételével kell gyakorolniuk a mandátumukat.³

1.1. A látogatás helyszínének kiválasztása

A Jegyzőkönyv 20. cikk e) pontja szerint a nemzeti megelőző mechanizmus feladatai teljesítése érdekében a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket szabadon kiválaszthatja.

A Márianosztrai Fegyház és Börtön (a továbbiakban: Intézet) az egyik legrégebb magyar büntetés-végrehajtási intézmény. Az 1352-ben kolostornak építtetett épület 1858 óta működik fegyintézetként. Alaptevékenysége keretében a felnőtt korú férfi elítéltek főként fegyház és börtön fokozatú szabadságvesztés-büntetésének végrehajtásával járó feladatokat látja el. Emellett végrehajt nem jogerős ítéleteket, pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztést, közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztést, valamint pénzbírság, helyszíni bírság és közérdekű munka helyébe lépő elzárást.⁴ Az Intézet területe mellett található a fogvatartottak kötelező foglalkoztatására létrehozott, 100%-os állami tulajdonú gazdálkodó szervezet, a NOSTRA Vegyesipari Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. (a továbbiakban: Nostra Kft.) telephelye.⁵

1.2. A nemzeti megelőző mechanizmus hatásköre

A Jegyzőkönyv 4. cikk 1. bekezdése értelmében a nemzeti megelőző mechanizmus Magyarország joghatósága és ellenőrzése alatt álló bármely olyan helyen látogatásokat folytathat, „*ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával megfosztják személyes szabadságuktól*”. A 4. cikk 2. bekezdése szerint a Jegyzőkönyv alkalmazásában a szabadságelvonás mindennemű fogvatartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.

A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 1. § (1) bekezdése értelmében „*a büntetés-végrehajtási szervezet (a továbbiakban: bv. szervezet) a külön törvényben meghatározott szabadságelvonással járó büntetéseket, intézkedéseket, büntetőeljárású kényszerintézkedéseket, a szabadságvesztésből szabadultak utógondozását, valamint a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői feladatokat végrehajtó állami, fegyveres rendvédelmi szerv.*” A törvény 6. § (1) bekezdése szerint a büntetés-végrehajtási intézetek látják el a szabadságelvonással járó büntetések és intézkedések végrehajtásával járó feladatokat. Mindezek alapján az Intézet fogvatartási helynek minősül, vagyis a nemzeti megelőző mechanizmus Ajbt. 39/B. § (1) bekezdése szerinti hatásköre fennáll.

1.3. A látogatás célja

¹ Ld. a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény (kihirdette: az 1988. évi 3. tvr.) 2. cikk 2. pontját, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (kihirdette: az 1976. évi 8. tvr.) 4. és 7. cikkét.

² Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic (7 April 2020) [CAT/OP/10] 5. pont.

³ SPT Tanács 6., 7. és 11. pont.

⁴ Ld. <https://bv.gov.hu/intezetek/marianosztra/tortenet> és <https://bv.gov.hu/intezetek/marianosztra/kozadat>

⁵ Ld.: <http://www.nostrakft.hu/kezdolap>

A Kormány a koronavírus (COVID-19) világjárványra tekintettel az Alaptörvény 53. cikk (1) bekezdésében meghatározott hatáskörében a 40/2020. (III. 11.) Kormányrendelettel „*az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében*” veszélyhelyzetet hirdetett ki.

2020. június 18-i hatállyal, a veszélyhelyzet megszüntetését⁶ követően egészségügyi válsághelyzet elrendelésével járványügyi készültséget vezetett be,⁷ majd a járványhelyzet súlyosbodását követően, 2020. november 4-étől ismételten veszélyhelyzetet hirdetett ki.⁸

A koronavírus-járvány okozta megváltozott helyzetben az NMM a fogvatartási helyek eddigi szempontok szerinti vizsgálatán túl feladatának tekintette annak ellenőrzését, hogy a járvány terjedésének megelőzése érdekében alkalmazott intézkedések mennyiben érintették a fogvatartottak alapvető jogait. Az NMM vizsgálatának további szempontja volt, hogy a fogvatartási helyek hogyan biztosítják a vírusfertőzés megelőzésének, illetve az esetleges fertőzés terjedése megakadályozásának feltételeit. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2020. március 15-én kiadott, a COVID-19 börtönökben és más fogvatartási helyeken történő megelőzésére és kezelésére vonatkozó időközi ajánlása szerint a fogvatartási helyek a fogvatartottak szoros közelsége miatt a fertőzés kiindulópontjai lehetnek, és emiatt az itt élő személyek egészségének fenntartása a közegészségügy szempontjából is kiemelt érdek.⁹

A Kormány 2020. március 28-i hatállyal kijárási korlátozást vezetett be. Az erről rendelkező kormányrendelet¹⁰ 1. § (1) bekezdése értelmében mindenki köteles volt más emberekkel a szociális érintkezést – a közös háztartásban élők kivételével – a lehető legkisebb mértékűre korlátozni. 3. §-a szerint a lakóhely, a tartózkodási hely, illetve a magánlakás elhagyására csak a rendeletben meghatározott alapos indokkal kerülhetett sor, melyek körében nem szerepelt a szabadságvesztését töltő hozzátartozó látogatása.

Ezt követően, a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben az egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról szóló 90/2020. (IV. 5.) Kormányrendelettel [a továbbiakban: 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet], 2020. április 6-i hatállyal a Bvtv.¹¹ rendelkezéseihez képest speciális szabályokat határozott meg a szabadságvesztés végrehajtására vonatkozóan,¹² melyek érintették a fogvatartottak befogadására, kapcsolattartására, elhelyezésére, munkáltatására, oktatására és szabadidejének eltöltésére vonatkozó rendelkezéseket. E szabályokat a jogalkotó 2020. június 1-jei hatállyal módosította, majd a veszélyhelyzet megszüntetését követően a 2020. évi LVIII. törvénnyel¹³ alkalmazhatóságukat lényegében fenntartotta.

Az NMM látogatásának célja az volt, hogy megvizsgálja, milyen hatást gyakorolt a járványhelyzetben elrendelt korlátozások alkalmazása, valamint a speciális szabályok végrehajtása a Márianosztrai Fegyház és Börtönben tartózkodó fogvatartottak elhelyezési körülményeire, a velük való bánásmódra.

A járványhelyzetre tekintettel a látogatócsoport a korábbi látogatásról szóló jelentés ajánlásainak¹⁴ megvalósulását nem vizsgálta.

⁶ Ld. a 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló 282/2020. (VI. 17.) Korm. rendeletet.

⁷ Ld. a járványügyi készültség bevezetéséről szóló 283/2020. (VI. 17.) Korm. rendeletet.

⁸ Ld. a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendeletet.

⁹ WHO: Preparedness, prevention and control of COVID-19 in prisons and other places of detention: interim Guidance. 15 March 2020. 1. o. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/336525/WHO-EURO-2020-1405-41155-55954-eng.pdf>

¹⁰ 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet a kijárási korlátozásról.

¹¹ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról.

¹² Az 5. § értelmében „Az elzárás, a közérdekű munka és a pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés végrehajtása során e rendelet szabadságvesztés végrehajtására vonatkozó különös szabályait értelemszerűen alkalmazni kell.”

¹³ 2020. évi LVIII. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről, hatályba lépett: 2020. június 18-án. A jogalkotó a Bvtv.-hez képest speciális rendelkezések alkalmazhatóságát a 2020. évi CIV. törvénnyel 2021. június 30. napjáig meghosszabbította.

¹⁴ Ld. az NMM AJB-474/2018. sz. jelentését.

1.4. Az érintett alapvető jogok

- Az élethez és emberi méltósághoz való jog: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.” [Alaptörvény II. cikk]
- A kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma: „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgátságban tartani.” [Alaptörvény III. cikk (1) bekezdés]
- A testi és lelki egészséghez való jog: „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.” [Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés]

1.5. Az alkalmazott nemzeti és nemzetközi jogforrások, iránymutatások

- Magyarország Alaptörvénye
- 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről
- 1988. évi 3. törvényerejű rendelet a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről
- 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról (a továbbiakban: Ajbt.)
- 2011. évi CXLIII. törvény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyv kihirdetéséről (a továbbiakban: Jegyzőkönyv)
- 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról (a továbbiakban: Bvtv.)
- 2020. évi CIV. törvény a járványügyi intézkedésekkel kapcsolatos egyes szabályok megállapításáról és a járványügyi intézkedésekkel kapcsolatos egyes törvények módosításáról
- 2020. évi LVII. törvény a veszélyhelyzet megszüntetéséről
- 2020. évi LVIII. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készülségről
- 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről
- 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet a kijárási korlátozásról
- 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról (a továbbiakban: 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet)
- 282/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet a 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről
- 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
- az ENSZ fogvatartottakkal való bánásmódra vonatkozó standard minimumszabályai (a továbbiakban: Mandela Szabályok) [*United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules) General Assembly resolution 70/175, annex, adopted on 17 December 2015*]
- Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic (7 April 2020) [CAT/OP/10] (a továbbiakban: SPT Tanács)
- az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Európai Börtönszabályokról szóló Rec(2006)2-rev számú ajánlása (a továbbiakban: Európai Börtönszabályok)
- CPT: Nyilatkozat a szabadságuktól megfosztott személyek koronavírus (COVID-19) világiárvánnyal kapcsolatos kezelési alapelveiről [CPT/Inf(2020)13] (a továbbiakban: CPT: COVID-19 Nyilatkozat)
- a CPT 11. Általános Jelentése [CPT/Inf (2001) 16]
- a CPT-nek a büntetés-végrehajtási intézetekben az egy fogvatartottra jutó élettérre vonatkozó előírásai [CPT/Inf (2015) 44]

1.6. A látogatás módszere, a vizsgálat szempontjai

Az NMM alapvető feladata, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot vizsgálja.

Az NMM feladatait ellátó alapvető jogok biztosa és munkatársai – a járványhelyzetre tekintettel a fogvatartottak, továbbá a személyi állomány és a látogatócsoporthoz tartozó tagjainak a vírushordozással szembeni védelméhez szükséges felkészülés biztosítása érdekében – előre bejelentett látogatást tettek. Az SPT Tanácsban is rögzített 'do no harm' („ne árts”) elvnek¹⁵ megfelelően a látogatócsoporthoz tartozó tagjai védőfelszerelésben – gumikesztyű, maszk – léptek be az Intézetbe.

A látogatócsoporthoz tartozó tagjai a következő módszereket alkalmazták:

- a) dokumentumok bekérése, helyszíni iratbetekintés, fényképfelvételek készítése;
- b) az elhelyezés fizikai körülményeinek vizsgálata;
- c) fogvatartottak, az Intézet személyi állományának tagjai és vezetői személyes meghallgatása, előzetesen kidolgozott, iránymutatásként szolgáló kérdéssorok alapján.

A járványhelyzetre tekintettel a látogatás a fogvatartás körülményeit a következő szempontok szerint vizsgálta:

- a járványhelyzet által előidézett változások a bánásmód tekintetében;
- tájékoztatás a járványügyi intézkedésekről;
- eljárás a fertőzésveszély megelőzése érdekében, különösen a befogadás során;
- munkáltatás, oktatás és a szabadidő eltöltése, a szabad levegőn való tartózkodás;
- az egészségügyi ellátás biztosítása a járványhelyzetben, az egészségügyi elkülönítés lehetősége;
- kapcsolattartás módosulása a járványhelyzettel összefüggésben:
 - hozzátartozókkal és egyéb regisztrált kapcsolattartókkal,
 - a jogi képviselővel.

1.7. Szankciók tilalma

A Jegyzőkönyv 21. cikke értelmében semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

1.8. A látogatás időpontja

2021. február 2.

1.9. A látogatás résztvevői

- Dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa
- Dr. Gilányi Eszter jogász, pszichológus
- Dr. Sárközy István, jogász
- Dr. Rostás Rita, pszichológus

¹⁵ SPT Tanács 4. pont.

2. Tényállás és megállapítások

2.1. Általános információk és létszámadatok

A létesítmény befogadó kapacitása a látogatás idején 505 fő, a nyilvántartás szerinti létszám 512 volt. Az Intézetben a látogatás napján 492 felnőtt korú férfi fogvatartott tartózkodott, ami 97,43%-os telítettséget jelentett. A 10 távollevő közül 2 személy másik bv. intézetben tartózkodott megőrzésen, 1 előállítás miatt volt távol, további 7 reintegrációs őrizetben volt.

A látogatás napján az Intézetben jelen lévő fogvatartottak létszáma

szabadságelvonás típusa	létszám
fegyház	392
börtön	93
fogház	0
letartóztatott	0
nem jogerős elítélt	7
szab. vesztesre átváltoztatott pénzbüntetés	0
szab. vesztesre átváltoztatott közérdekű munka büntetés	0
bj. elzárás	0
szabs. elzárás	0
más intézetből megőrzésen	0
összesen	492

A látogatás napján a fogvatartottak közül 18 volt külföldi állampolgár.¹⁶ Az Intézetben a látogatás időszakában átmeneti részleg (20 itt elhelyezett személlyel) és gyógyító-terápiás részleg (8 fővel) működött.

2.2. Elhelyezési körülmények

Az NMM 2017-ben tett látogatása során azt tapasztalta, hogy az Intézet túltelítettsége miatt számos zárkában túllépték az elhelyezhető létszám kereteit, így az egy fogvatartottra jutó terület jelentősen elmaradt a hazai és nemzetközi előírások szerinti minimális élettértől.¹⁷ A látogatás időszakára az országos férőhely-bővítési program következtében a túltelítettség megszűnt. Az Intézet parancsnokának tájékoztatása szerint naponta ellenőrzik a létszámot, hogy ne lépjenek túl az engedélyezett keretet. Ha megközelítik a teljes telítettséget, azt jelzik az Országos Parancsnokság felé.

Az Intézetben a látogatás idején a fogvatartottak 5 részlegesen voltak elhelyezve. Az NMM által vizsgált dokumentumok alapján az Intézetben összesen 113 zárka, lakó- és egyéb helyiség volt, ezek között 65, a fogvatartottak tartós elhelyezésére szolgáló ún. „lakózárka” és 6 lakóhelyiség, 5 befogadó és 1 szabaduló zárka, 14 fegyelmi zárka és egy biztonsági helyiség („*dühöngő*”), valamint 5 kórterem. Az Intézetben kisebb, 1 illetve 3 személyes, közepes méretű, 5-10 fős befogadóképességű, valamint nagyobb, 10-nél több fogvatartott elhelyezésére szolgáló „lakózárkák” is voltak. Az V. részleg a fogvatartottak 3-7 személyes lakóhelyiségekben voltak elhelyezve.

Az NMM rendelkezésére bocsátott adatok alapján a látogatás idején az Intézetben az egyes „lakózárkákban” és lakóhelyiségekben az egy fogvatartottra jutó élettér megfelelt mind

¹⁶ Afgán (2 fő), holland (1 fő), kínai (3 fő), litván (1 fő), német (1 fő), román (7 fő), szerb (1 fő), ukrán (2 fő).

¹⁷ 2017. március 13-án az 524 fő befogadására alkalmas Intézetben 624 fogvatartott tartózkodott, ami 119,08%-os telítettséget jelentett, a látogatócsoport mérése szerint volt olyan zárka, melyben az egy fogvatartottra jutó élettér mindössze 2,39 m² volt. Ld. az NMM AJB-474/2018. sz. jelentésének 2.1. és 2.2. részét.

a hazai jogszabályoknak,¹⁸ mind a nemzetközi előírásoknak,¹⁹ melyet a látogatócsoport megfigyelései is alátámasztottak.

A parancsnok tájékoztatása szerint²⁰ az Intézetben a látogatást megelőző időszakban számos felújítási, korszerűsítési munkát végeztek. Megvalósult a konyha felső szintjének teljes körű belső felújítása, a raktári szint folyosójának felújítása, valamint új berendezéseket, eszközöket szereztek be. Felújították a garázsépület tetőszigetelését, kicserélték a garázsajtókat, új sofőrpihenő helyiséget alakítottak ki. A személyi állomány munkakörülményeinek javításához jelentősen hozzájárult, hogy felújították a személyi állomány öltözőjét, a szolgálati helyiségeket (reintegrációs tiszt irodák, illetve a részlegeken a biztonsági felügyelők szolgálati helyiségei), továbbá a II. részleg függőfolyosóin a töredezett és ezért balesetveszélyes padozatot műgyanta burkolattal látták el, a szintelválasztó rácsokat kicserélték és lefestették.²¹ A fogvatartottak életkörülményeire is jelentős hatást gyakorolt a kultúr részleg és az egészségügyi részleg felújítása, valamint az Intézet területén a helyszíni tárgyalóterem kialakítása.

A látogatócsoport tagjai a fogvatartottak tartós elhelyezésére szolgáló helyiségek kapcsán – hasonlóan az NMM előző látogatása során észleltekhöz²² – azt tapasztalták, hogy bizonyos zárkák felújításukat követően jó állapotban voltak, míg egyéb részlegeken a zárkákban mállott a fal, töredezett volt a padló, esetenként a zárkaberendezés meg volt rongálódva.²³ A fegyelmi körleten megtekintett zárkák különösen rossz állapotban voltak.²⁴ A látogatócsoport tagjainak több fogvatartott panaszolta, hogy a rendszeres irtások ellenére a zárkákban ágyi poloskák vannak, bár volt, aki megjegyezte, hogy ezen a téren a korábbi évekhez képest javulást tapasztalt. A fogvatartottak arról is beszámoltak, hogy kérelmi lapon tudják jelezni, ha irtást kérnek.

Az NMM munkatársai a látogatás lezárásaként adott visszajelzés során az ezzel kapcsolatos tapasztalatait megosztották az Intézet parancsnokával. A padló állapotával összefüggésben a parancsnok jelezte, hogy az ágyak mozgatása következtében rongálódhat a burkolat, ezért a megfelelő rögzítésre ki fognak dolgozni valamilyen megoldást. A poloskafertőzöttség felszámolása érdekében is tettek intézkedéseket. Új szolgáltatóval szerződtek a havi rendszerességű irtások lebonyolítására, és kézi irtószert is beszereztek, mely a rendszeres irtási alkalmakon felül használható.

Bár az NMM 2017-ben tett látogatásának tapasztalataihoz képest²⁵ az Intézetben a fogvatartottak elhelyezési körülményei összességében javultak, a rossz állapotú, poloskafertőzött zárkákban való elhelyezés visszásságot okozott a fogvatartottak emberi méltóságához való jogával összefüggésben.

2.3. Személyi feltételek

Az NMM rendelkezésére bocsátott adatok szerint az Intézetben az állománytáblázat szerint betölthető státuszok száma 253 volt, a betöltött státuszok száma 230, ami 90,9%-os feltöltöttséget jelentett. A parancsnok tájékoztatása szerint az Intézet hosszú ideig jelentős létszámhiánnyal küzdött. 2020-ban, a koronavírus-járvány első hullámának időszakában sok új munkatársat vettek fel,

¹⁸ A 16/2014. (XII.19.) IM. rendelet 121. § (1) bekezdése szerint „a zárkában vagy a lakóhelyiségben elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy minden elítélre hat köbméter légtér és egyéni elhelyezés esetén legalább hat, közösen elhelyezett elítéltek esetén személyenként legalább négy négyzetméter élettér jusson.”, a (2) bekezdés alapján „az élettér kiszámításakor a zárka vagy a lakóhelyiség alapterületéből az illemhely és a mosdó által elfoglalt területet (...) figyelmen kívül kell hagyni.”

¹⁹ A CPT-nek a büntetés-végrehajtási intézetekben az egy fogvatartottra jutó élettérre vonatkozó előírásai [CPT/Inf (2015) 44] 9-10. pontja értelmében az egyszemélyes zárkákban 6m², a több személy által lakott zárka esetében személyenként minimum 4 m² élettér kell, hogy rendelkezésre álljon, nem beleszámítva a vizesblokk által elfoglalt területet.

²⁰ Ld. továbbá a Márianosztrai Fegyház és Börtön 2020. évi önértékelő jelentésének (a továbbiakban: Önértékelő Jelentés) VIII. 3. és 4. részét.

²¹ Ld. Melléklet – 1. kép

²² Ld. az NMM AJB-474/2018. sz. jelentését.

²³ Ld. Melléklet – 2., 3. és 4. kép

²⁴ Ld. Melléklet – 5. kép

²⁵ Ld. az NMM AJB-474/2018. sz. jelentését.

elsősorban rendvédelmi igazgatási alkalmazotti, illetve munkavállalói jogviszonyba. Az év folyamán az Intézetbe 53 fő érkezett és 26 fő távozott.

Az egyes szervezeti egységek betöltött álláshelyeit vizsgálva szembevetendő, hogy jellemzően az engedélyezett létszámot meghaladóan foglalkoztattak munkatársakat.²⁶

A személyi állomány létszáma szervezeti egységenként

	Betölthető	Betöltött
Vezetők	3	4
Vezetői közvetlen	8	9
Személyügyi Osztály	9	12
Biztonsági Osztály	128	89
Büntetés-végrehajtási Osztály	27	30
Gazdasági Osztály	60	61
Egészségügyi Osztály	12	16
Informatikai Osztály	6	9
Összesen	253	230

A Biztonsági Osztály munkatársai körében kimutatható létszámhiány legfőbb oka az volt, hogy az állománytábla szerint biztosított 56 körletfelügyelői álláshelyből 26, vagyis az álláshelyek mintegy fele (46,42%-a) betöltetlen volt.

Az Európai Börtön szabályok 8. pontja alapelveként rögzíti, hogy „a büntetés-végrehajtás személyi állománya fontos közszolgálati feladatot teljesít, s ezért utánpótlásának, képzésének és munkafeltételeinek lehetővé kell tennie, hogy a fogvatartottakkal magas színvonalon foglalkozzanak.” A CPT felhívta a figyelmet, hogy „ahol az őrség létszáma nem elegendő, ott a biztonság és a rend alapvető szintjének fenntartásához jelentős mennyiségű túlmunkára lehet szükség. Az ilyen helyzet könnyen azt eredményezheti, hogy az őrköt erős stresszhatás éri, hamar kiégnek, vagyis olyan helyzet alakul ki, amely fokozza a minden börtönben eleve meglévő feszültséget.”²⁷

A fogvatartottakkal közvetlen kapcsolatban álló körletfelügyelői állomány létszámhiánya, különös tekintettel arra is, hogy a járványhelyzetben a vírusfertőzés kockázata és a megelőzés érdekében hozott rendelkezések miatt a szokásos életvitelben bekövetkezett változások fokozott pszichés terhelés elé állítják mind a fogvatartottakat, mind a személyi állomány tagjait, alkalmas lehet arra, hogy hátrányosan befolyásolja a fogvatartottakkal való bánásmódot, ami veszélyezteti az embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesülését.

2.4. A fertőzés megelőzése érdekében hozott intézkedések és az ezzel kapcsolatos tájékoztatás

A Márianosztrai Fegyház és Börtönben a látogatás idején a koronavírus-járvánnyal összefüggő feladatokat a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának a bv. szervezet egészére irányadó Intézkedési Tervével²⁸ összhangban álló, az Intézet parancsnoka által kiadott, helyi sajátosságokat is figyelembe vevő intézeti intézkedési terv²⁹ határozta meg. A Nostra Kft. ügyvezetője a Kft. telephelyén végrehajtandó feladatokat az általa kiadott intézkedési tervben határozta meg.³⁰

²⁶ Tekintettel arra is, hogy a tartós betegállományban vagy szülési szabadságon távol lévő munkatársak és az őket helyettesítő kollégák is egy-egy betöltött álláshelyet jelentettek.

²⁷ A CPT 11. Általános Jelentése [CPT/Inf (2001) 16] 26. pont.

²⁸ A látogatás idején a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka által jóváhagyott, 30500/11866-128/2020/2020.ált. számon 2020. 11. 04-i hatállyal módosított Intézkedési Terv IV. a koronavírus-járvánnyal összefüggő feladatok végrehajtására (a továbbiakban: a BVOP módosított IV. Intézkedési Terve) volt hatályban.

²⁹ A látogatás idején az Intézet parancsnoka által jóváhagyott, 2020. 11.18-ától hatályos, 30522/3843-148/2020. ált. számon kiadott Intézkedési Terv (a továbbiakban: Intézeti Intézkedési Terv) volt hatályban.

³⁰ A látogatás idején a Nostra Kft. ügyvezetője által jóváhagyott, 30545/156-157/2020.ált. számon kiadott Intézkedési Terv (a továbbiakban: Nostra Kft. Intézkedési Terve) volt hatályban.

Az Intézet vezetőségének tájékoztatása szerint a fogvatartottaknak 2020 márciusától fejenként 3 mosható maszkot biztosítottak, melyek tisztítását központilag oldották meg olyan módon, hogy a nap végén egyet beszedtek tisztításra, egy tisztát pedig kiadtak. A BVOP 2021. január 27-én kelt utasítása értelmében ez a gyakorlat megváltozott, már csak fejenként 1 textilmaszkot biztosítottak, melyek tisztítását a fogvatartottaknak egyénileg kellett elvégezniük, az e célból biztosított tisztítószer felhasználásával. A maszkot a fogvatartottaknak a zárkán kívül minden esetben viselniük kellett. A munkavégzés során a fogvatartottaknak – mint az Intézet, mind a Nostra Kft. területén – eldobható egészségügyi szájmaszkot kellett viselniük, melyet 4 óránként cseréltek. A látogatócsoport tagjainak az Intézetben takarítóként dolgozó egyik fogvatartott elmondta, hogy ő munkája során maszkot és gumikesztyűt is visel. A konyhán dolgozó fogvatartottak arról számoltak be, hogy ők emellett egyszer használatos védőruhát is hordanak.

A körleteken szolgálatot teljesítő, a fogvatartottakkal közvetlenül érintkező személyi állományi tagoknak szintén folyamatosan maszkot és gumikesztyűt kellett viselniük.

Az Intézeti Intézkedési Terv rendelkezett arról, hogy a használhatatlanná vált többször használatos maszkok cseréjéről gondoskodni kell.³¹

A látogatócsoport a védőfelszerelések biztosítása tekintetében alapvető joggal összefüggő visszasságot nem tapasztalt. Az NMM felhívja ugyanakkor a figyelmet arra, hogy az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2021. február 8-án módosított, a COVID-19 börtönökben és más fogvatartási helyeken történő megelőzésére és kezelésére vonatkozó időközi ajánlása szerint a használat során átnedvesedett maszkokat haladéktalanul tiszta, száraz maszkra kell cserélni, továbbá a textil maszkokat szappannal vagy mosószerrel lehetőség szerint legalább 60 °C-os meleg vízben kell tisztítani, ennek hiányában szobahőmérsékletű vízben való szappanos/mosószeres mosást követően 1 percig forró vízben áztatni.³²

A járványhelyzetre tekintettel rendszeres volt az Intézet helyiségeinek fertőtlenítése, a vezetőség tájékoztatása szerint minden hónap 15-éig teljes körű fertőtlenítésre került sor.³³ A körleteken a takarítást és fertőtlenítést a fogvatartottak végezték. Az ún. „szintes takarítók” – költségvetési munkahelyeken, intézetfenntartási feladatokban munkáltatott fogvatartottak – végezték a körletek folyosóinak naponta kétszeri felmosását, a fertőtlenítési feladatokban – folyosók, fürdők, mellékhelyiségek, rácsok, kapcsolók, kilincsek, telefonkészülékek, Skype állomások fertőtlenítése – egy ún. „higiéniai kommandó” is közreműködött.³⁴ A zárkák, lakóhelyiségek takarítása az ott elhelyezett fogvatartottak feladata volt, ehhez havonta egyszer fél liter tömény – virucid hatásspektrummal rendelkező – tisztítószerrel biztosított számukra az Intézet, melynek rendeltetésszerű használatát minden esetben a szolgálatban lévő körletfelügyelőnek ellenőriznie kellett.³⁵ Amennyiben a tisztítószer hamarabb elfogyott, soron kívül is igényelhettek pótlást, ezt a látogatócsoport tagjai által meghallgatott fogvatartott is megerősítette.

Az Intézet parancsnoka – a BVOP Intézkedési Tervében foglaltakkal összhangban – előírta, hogy a szükséges fertőtlenítő készítményekből és védőeszközökből folyamatosan rendelkezésre álljon 30 napra elegendő mennyiség.³⁶

A személyes higiénia a fertőzésveszély csökkentése érdekében kiemelten fontos. Az Intézet parancsnoka rendelkezett arról, hogy a munkahelyről az intézetbe visszaérkező fogvatartottak számára a kézfertőtlenítés lehetőségét a II. részleg földszintjén felszerelt víz nélküli kézfertőtlenítő szer kihelyezésével biztosítsák, annak használatát a fogvatartottaktól követeljék meg.³⁷

A dolgozó fogvatartottak számára naponta, a nem dolgozóknak a járványhelyzetre tekintettel heti 5 alkalommal biztosították a fürdés lehetőségét. Az Intézet zárkáiban – éppúgy, mint az NMM

³¹ Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 15. pont.

³² WHO: Preparedness, prevention and control of COVID-19 in prisons and other places of detention: interim guidance, 8 February 2021, 27. o.

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/339830/WHO-EURO-2021-1405-41155-57257-eng.pdf>

³³ Összhangban a a BVOP módosított IV. Intézkedési Terve II. fejezet 78. pontjával.

³⁴ Díjazás nélküli munkavégzés keretében, ld. a Bvtv. 135. § (1) és (3) bekezdéseit.

³⁵ Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 20. pont.

³⁶ Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 17. pont.

³⁷ Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 20. pont.

előző látogatása során³⁸ – folyó meleg víz nem volt elérhető. A fogvatartottak saját tulajdonú vagy térítés ellenében igénybe vett intézeti vízmelegítők segítségével melegíthették vizet. A fogvatartottak panasztartották, hogy gyakran a zuhanyzóban is hideg a víz, és a fürdőhelyiség koszos, elhanyagolt állapotú, melyről az Intézet központi épületének alagsorában található fürdő szemrevételezése során az NMM munkatársa is meggyőződött.³⁹ Dolgozó fogvatartottak jelezték, hogy mivel a munkahelyen folyamatosan biztosított a meleg víz a zuhanyzóban, inkább ott tisztálkodtak.

Az Intézet parancsnoka a visszajelzés során elmondta a látogatócsoporthoz tagjainak, hogy tisztában van azzal, hogy a zuhanyzóban gyakran nincs meleg víz, melynek oka az, hogy a jelenlegi rendszer nem rendelkezik elegendő kapacitással a megnövekedett igények kielégítéséhez. A közeljövőben az 5000 l-es bojler kapacitását a kétszeresére fogják növelni, valamint a fizikailag elkülönülő IV. részlegben egy külön bojlert építenek be, hogy a nagyobb távolság miatt ne hűljön le a víz a csövekben.

A CPT a szabadságuktól megfosztott személyek koronavírus világiárvánnyal kapcsolatos kezelési alapelveiről szóló nyilatkozatában felhívta a figyelmet arra, hogy tiszteletben kell tartani a fogvatartottak megfelelő személyes higiénia fenntartásához fűződő jogát.⁴⁰ Az SPT Tanács értelmében a COVID-19 járvány idején a fogvatartottak számára díjmentesen biztosítani kell minden olyan eszközt és lehetőséget, mely lehetővé teszi számukra is a személyes higiénia megfelelő, a járványhelyzetben a lakosság egésze esetében követendő szintjének fenntartását.⁴¹

A fogvatartottak emberi méltóságához való jogával összefüggő visszásságot okozott, valamint a járványhelyzetre tekintettel veszélyeztette az egészséghez való joguk érvényesülését, hogy a körletépületekben található zuhanyzóban nem volt folyamatosan biztosított a meleg víz, valamint, hogy a fürdőhelyiség rossz állapotú, koszos volt.

A járványhelyzetről, illetve a fertőzés terjedésének megelőzését célzó intézkedésekről a fogvatartottakat több csatornán keresztül tájékoztatták. A körletek folyosóin található faliújságokon információs anyagok, figyelemfelhívó plakátok voltak kihelyezve,⁴² továbbá a zárláncú televízió-rendszeren és a börtönrádión keresztül, valamint a személyi állomány tagjaitól szóban – egyénileg és kiscsoportos foglalkozások keretében – is kaptak a fogvatartottak tájékoztatást. A hozzátartozók számára az Intézetben is működtették a járványügyi call centert,⁴³ a számukra kidolgozott információs anyagok elektronikusan a BVOP, illetve az Intézet honlapján is elérhetőek voltak.⁴⁴

A látogatócsoporthoz a járványhelyzettel kapcsolatos tájékoztatás tekintetében alapvető joggal összefüggő visszásságot nem tapasztalt.

2.5. Beléptetés és a fogvatartottak befogadása

Az Intézetbe való beléptetés során érintésmentes hőmérővel testhőmérséklet-mérést végeztek. 38 °C feletti hőmérséklet vagy egyéb, a koronavírus-fertőzésre utaló tünet észlelése esetén az érintett belépését meg kellett tagadni, személyi állomány tagja esetében azonnal intézkedni kellett a szolgálat-szervezés módosítására.⁴⁵ A bejáratnál kézfertőtlenítőt helyeztek el, melynek használata minden belépő személy számára kötelező volt.

Az Intézetbe beléptethető személyek köre a látogatás időszakában korlátozott volt. Nem volt lehetőség külföldi és hazai delegációk fogadására, szakmai, bűnmegelőzési és egyéb célú intézetlátogatások, sajtónyilvános események és egyéb rendezvények megtartására.⁴⁶ A BVOP IV., módosított Intézkedési Terve értelmében a társszervek, továbbá a civil személyek beléptetését minimalizálni kellett. Amennyiben a társszervek (bírószervek, ügyészség, rendőrség), ügyvéd, illetve egyéb

³⁸ Ld. az NMM AJB-474/2018. sz. jelentését.

³⁹ Ld. Melléklet – 7. és 8. kép.

⁴⁰ CPT: COVID-19 Nyilatkozat [CPT/Inf(2020)13] 7. pont

⁴¹ SPT Tanács 9. j) pont.

⁴² Ld. Melléklet – 9. kép.

⁴³ Ld. <https://bv.gov.hu/hu/node/3602>

⁴⁴ Ld.: <https://bv.gov.hu/hu/node/3592>, illetve <https://bv.gov.hu/intezetek/marianosztra/tajekoztatok>

⁴⁵ Ld. a BVOP módosított IV. Intézkedési Terve II. fejezet 1. pontját.

⁴⁶ Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 58. pont, valamint a BVOP módosított IV. Intézkedési Terve II. fejezet 63. pont.

érdekelt fél a fogvatartott személyes meghallgatásától eltekinteni nem tudott, a bv. szerv területén védőfelszerelés (maszk és gumikesztyű), a fogvatartottal való kontakt, illetve indokolt esetben a fogvatartotti részlegre történő belépés esetén teljes védőfelszerelés viselésére kellett kötelezni.⁴⁷ A látogatócsoport tagjai a látogatás során maszkot és gumikesztyűt viseltek.

A látogatás idején az Intézetben a járványhelyzetre tekintettel a 2020. évi LVIII. törvény által meghatározott speciális befogadási protokoll érvényesült. Ennek értelmében, ha a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésére jelentkező elítélt egészségi állapota alapján járványügyi elkülönítés látszik szükségesnek, a bv. intézet a befogadást köteles megtagadni. Ilyen esetben igazolást kell kiállítani arról, hogy a befogadásra egészségügyi okból nem került sor, majd haladéktalanul intézkedni kell az elítélt legközelebbi járványügyi megfigyelést végző egészségügyi intézménybe szállításáról.⁴⁸ Egyéb esetben az elítéltet a befogadást követően 14 nappal a bv. intézet befogadó részlegén kell elhelyezni, ahol gondoskodni kell az elkülönítéséről. Amennyiben ez idő alatt az elítélt járványügyi elkülönítése nem válik szükségessé, a befogadást a Nemzeti Népegészségügyi Központ által kiadott eljárásrend⁴⁹ figyelembevételével kell folytatni.⁵⁰

Az Intézetben a megfigyelési célú elkülönítés végrehajtására az egészségügyi részleg 5 kórtermét jelölték ki. A vezetőség tájékoztatása szerint az Intézetben 2020 folyamán 5 fő alatti volt a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésére jelentkezők száma. Fogvatartottakat jellemzően más bv. intézetből, célszállítással hoztak az Intézetbe. Az intézeti gyakorlat az volt, hogy új befogadott esetén, vagy ha a befogadott olyan bv. intézetből érkezett, melyben tömeges koronavírus fertőzést igazoltak, alkalmazták a 14 napos megfigyelési célú elkülönítést. Amennyiben a fogvatartott valamilyen okból (pl. tárgyalás vagy szakorvosi ellátás miatt) – a szállítás időtartamát leszámítva – 6 óránál hosszabb időt töltött az Intézetben kívül, és/vagy 15 percet meghaladó időtartamban a védőfelszerelés (szájmaszk) eltávolítása szükségessé vált, visszatérését követően megfigyelés céljából szintén 14 nappal elkülönítették.⁵¹

A beléptetéssel és a fogvatartottak befogadásával kapcsolatban a vizsgálat nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszásságot.

2.6. Egészségügyi és pszichológiai ellátás

Az Intézetben önálló egészségügyi részleg működött, melynek felújítása a látogatás idejére csak részben valósult meg. Egyes helyiségekben még nem volt befejezve a burkolás, és a kórtermek is felújításra szorultak.⁵²

Az Egészségügyi Osztály állománytábla szerinti 12 státusza betöltött volt. Az osztályt egy hivatásos állományú orvos vezette. Az osztály másik főállású orvosa a látogatás idején gyesen volt. Az alapellátás megfelelő szintű biztosítása érdekében két további orvost vállalkozási szerződés keretében foglalkoztattak, egyikük hetente egy alkalommal 6 órát, a másik hetente 3 alkalommal 4-4 órát töltött az Intézetben. A fogorvosi ellátást szintén vállalkozóként két fogorvos biztosította, és havi 1 alkalommal pszichiáter is rendelt az Intézetben. Az állománytábla szerinti 10 szakdolgozói státusz (1 főápoló és 9 szakápoló) szintén be volt töltve, de a látogatás idején egy szakápoló betegállományban volt, egy másik pedig félállásban dolgozott. Az állománytábla szerinti létszámot meghaladóan 4 további dolgozót (2 adminisztrátort és 2 gyógyszerosztót) is foglalkoztattak.

Az egészségügyi osztály vezetőjének tájékoztatása szerint a járványhelyzet a szakorvosi ellátást annyiban befolyásolta, hogy a Büntetés-végrehajtás Egészségügyi Központ Tököli Telephelyére (a büntetés-végrehajtás korábbi központi kórházába) kizárólag COVID-fertőzöttek ellátása zajlik, az új berettyóújfalui létesítmény pedig még nem kezdte meg bv. kórházként való

⁴⁷ Védőruházat (overáll), maszk, arcvédő pajzs, sapka, gumikesztyű. Ld. a BVOP módosított IV. Intézkedési Terve II. fejezet 1/C. pontját.

⁴⁸ 2020. évi LVIII. törvény 237. § (2) bekezdés.

⁴⁹ A látogatás idején: Eljárásrend a 2020. évben azonosított új koronavírussal kapcsolatban (követendő járványügyi és infékciónkontroll szabályok) 2020. november 7.

⁵⁰ 2020. évi LVIII. törvény 237. § (1) bekezdés.

⁵¹ Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 37. pont.

⁵² Ld. Melléklet – 6. kép

működését. A fogvatartottak szakorvosi ellátására külső egészségügyi intézményben került sor, fekvőbeteg ellátásra a váci Jávorszky Ödön Kórházba, járóbeteg ellátásra szintén a váci kórházba, vagy a szobi szakrendelőbe szállították ki a fogvatartottakat. Az előjegyzések, vizsgálatok esetében hosszabb lett a várakozási idő, mint a járványhelyzetet megelőzően, de ez a fogvatartotti állományon kívül a lakosság egészét is érinti. A látogatást megelőző időszakban elsősorban mozgásszervi panaszokat jeleztek a fogvatartottak, a felső légúti panaszok feltűnően ritkák voltak, amit a maszkviselés hatásának tulajdonított. A fogvatartottak gyógyszerellátása kapcsán arról tájékoztattott, hogy a szükséges gyógyszereket a fogvatartottak megkapják, függetlenül attól, hogy van-e letéti pénzük, a készítmények árát ebben az esetben utólag próbálják levonni. 2020 folyamán 7 millió Ft volt a gyógyszerköltés az Intézetben, és mindössze 2,5 millió Ft volt a visszatérülés.

A fogvatartottak egészségügyi ellátásával összefüggésben a vizsgálat alapvető joggal kapcsolatos visszasságot nem állapított meg.

A látogatás idején az Intézetben két pszichológust foglalkoztattak, egyikük 2017 decembere, a másik 2020 augusztusa óta dolgozott az Intézetben.

Az SPT Tanács értelmében a COVID-19 járvány idején, tekintettel a fertőzés fokozott kockázatára, a fogvatartási helyeken mind a szabadságuktól megfosztott személyek, mind a személyi állomány tagjai számára biztosítani kell a megfelelő pszichológiai támogatást.⁵³ A CPT a szabadságuktól megfosztott személyek koronavírus világjárvánnyal kapcsolatos kezelési alapelveiről szóló nyilatkozatában felhívta a figyelmet arra, hogy a járványhelyzetben a fogvatartottak számára az általános ellátáshoz képest további pszichológiai támogatást kell nyújtani.⁵⁴

Az Intézet pszichológusai az NMM munkatársának elmondták, hogy valamennyi fogvatartottal találkoznak a befogadási eljárás, továbbá a szemlék során. A járványhelyzetben a fogvatartott megfigyelési célú elkülönítésére tekintettel az Intézetbe érkezést követően csak röviden találkoznak a fogvatartottal, a teljes befogadási protokollt az elkülönítés megszüntetését követően, a zárkára kihelyezés után hajtják végre.

Szemlére a teljes fogvatartotti állományt illetően 2-3 havonta, általában a nagy ünnepek előtt kerül sor, a gyógyító-terápiás részlegen, illetve a fogdakörleten elhelyezett fogvatartottak esetében hetente – a magánelzárás esetében a fogvatartottak mentális állapotára tekintettel a szankció végrehajtásának elhalasztását, illetve félbeszakítását is kezdeményezhetik⁵⁵ –, a veszélyeztetettek nyilvántartásában szereplő fogvatartottak esetében havonta.⁵⁶

A fogvatartottak kérelmi lapon jelezhetik, hogy szeretnének pszichológusi konzultációt, kb. 10-15 olyan fogvatartott volt, aki ezt rendszeresen igényelte. Naponta egyenként átlagosan 6-8 fogvatartottat hallgattak meg kérelemre, vagy a reintegrációs tisztek, az egészségügyi szakszemélyzet vagy a Biztonsági Osztály jelzése alapján. A látogatócsoport tagjaival a fogvatartottak megosztották, hogy a pszichológusok elérhetőek, rendszeresen körbejárnak, kérelmi lap kiadása esetén 1 héten belül fogadni tudják őket.

Az Intézet pszichológusaihoz személyi állomány tagjai is fordulhattak, de nem volt jellemző, hogy megkeressék őket a gondjaikkal, melynek oka lehet az is, hogy ők is részt vesznek a személyi állomány alkalmasságvizsgálatának előkészítésében, a tesztek felvételében.

A fogvatartottak pszichológiai ellátása kapcsán a vizsgálat nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszasságot.

⁵³ SPT Tanács 9. s) pont.

⁵⁴ CPT: COVID-19 Nyilatkozat [CPT/Inf(2020)13] 6. pont.

⁵⁵ Ld. Bvtv. 169. § (6) bekezdés.

⁵⁶ Ld. 18/2020. (V. 29.) BVOP utasítás a fogvatartotti krízisek, öngyilkossági kísérletek és önártalmak megelőzéséről, 16., illetve 49. pont.

2.7. Eljárás koronavírus-fertőzés gyanúja és igazolt fertőzés esetén, COVID-19 elleni vakcina biztosítása

A bv. intézetekben a fertőzés gyanújának felmerülésekor követendő eljárást szakmai protokoll határozta meg.⁵⁷ Ennek alapján fertőzésgyanú esetén az érintett személyt – legyen akár személyi állományi tag, akár fogvatartott – azonnal el kellett különíteni, sebészi szájmászk viselésére kellett kötelezni, és az egészségi állapotának megfelelő egészségügyi ellátásban kellett részesíteni. A továbbiakban vele személyes kontaktusba lépni kizárólag teljes védőfelszerelésben lehetett. Felső légúti mintavételezését haladéktalanul (0. nap) el kellett végezni, majd gondoskodni kellett a minta NNK által akkreditált laboratóriumba szállításáról. A tünetek megjelenésétől számított 48 óra időtartamra visszamenőleg kontaktuskutatást kellett végezni. Gondoskodni kellett a fertőzésgyanús személy járványügyi megfigyelés alá helyezéséről, fogvatartott esetében a többi fogvatartottól való elkülönítéséről, személyi állomány tagja esetében az otthonába szállításáról. A járványügyi megfigyelés alá helyezett fertőzésgyanús személy esetében a tünetek megjelenésétől számított 4. napon ismételt felső légúti mintavételezést kellett végezni, amennyiben a 0. napon vett minta eredménye negatív vagy még nem érkezett meg. Az elkülönítés megszüntethető volt, illetve a személyi állományi tag ismételten szolgálatba léphetett, ha mindkét minta eredménye negatív volt és a betegség tünetei megszűntek.

A szoros kontaktnak minősülő személyek esetében szintén ezt az eljárást kellett követni annyi eltéréssel, hogy esetükben az elkülönítés akkor is feloldható volt, ha a fertőzésgyanús személy mindkét mintájának eredménye negatívnak bizonyult.

Korábban mind a személyi állomány, mind a fogvatartottak esetében az Intézet egészségügyi dolgozói végezték a mintavételeket. A látogatást megelőzően ez módosult, mintavételi pontok kijelölésére került sor, az Intézet esetében Vácon, így a személyi állomány tagjainak fertőzésgyanú felmerülése esetén már oda kellett elmenniük mintavételre. Szükség esetén (pl. magas láz) azonban továbbra is volt mód arra, hogy az egészségügyi szakszemélyzet helyben végezze el a mintavételt.

Az Intézetben a látogatás napjáig 125 PCR és 35 antitest tesztet végeztek. A fogvatartottak közül egyetlen esetben sem igazoltak koronavírus-fertőzést. A személyi állomány körében 11 személy tesztje lett pozitív.

A szakmai protokoll értelmében igazolt fertőzött azonosítása esetén intézkedni kellett a járványügyi zárlat alá helyezésről, a tünetek megjelenésétől vagy a pozitív eredményt adó minta levételétől számított 14 nap időtartamban. Az érintett személyi állományi tag⁵⁸ ennek ideje alatt az Intézet területére nem léphetett. A járványügyi zárlat alá helyezett személyi állományi tag esetében leghamarabb a tünetek megjelenésétől, vagy a pozitív eredményt adó minta levételétől számított 10. és 12. napon mintavételezést kellett végezni, amennyiben az érintett legalább 3 napja tünet és panaszmentes volt. Az ismételt szolgálatba lépéséhez együttesen 3 feltételnek kellett teljesülnie: két negatív minta, tünet- és panaszmentesség, a tünetek megjelenésétől vagy a pozitív eredményt adó minta levételétől számított minimum 14 nap eltelté. A 10. vagy a 12. napon vett minta vizsgálati eredményeinek pozitivitása esetén 10 nap elteltével ismételten két, 48 órával egymást követő mintavételezést kellett végrehajtani. Amennyiben ezek eredménye negatív lett, és az érintett személy tünet- és panaszmentes volt, ismételten szolgálatba léphetett. Az igazolt fertőzött szoros kontaktjainak minősülő személyeket a kontakttá válástól számított minimum 14 nap időtartamban szintén járványügyi zárlat alá kellett helyezni, mely akkor volt feloldható, ha a tőle a 0. és 10. napon vett minták eredménye negatív lett, tünet-és panaszmentes volt, és a kontakttá válás idejétől minimum 14 nap eltelt.

A vizsgálat a fertőzésgyanú és igazolt fertőzés esetén követendő eljárással kapcsolatban nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszasságot.

⁵⁷ A BVOP Operatív Törzs vezetője által jóváhagyott „Szakmai protokoll koronavírus-fertőzésre utaló tünetek kezelésével összefüggő elsődleges intézkedések végrehajtására”.

⁵⁸ Fogvatartottak esetében a további teendőket a „Eljárásrend büntetés-végrehajtási intézeti COVID és Post-COVID elhelyezés kialakítására és működtetésére vonatkozóan” című dokumentum határozta meg.

Az egészségügyi osztályvezető tájékoztatása szerint az Intézet egészségügyi dolgozóinak COVID-19 elleni vakcinával történő oltására a látogatás idején is volt lehetőség. A személyi állomány többi tagja esetében (rendvédelmi dolgozók) az oltási igények összeírása volt folyamatban. Szintén megtörtént a 65 év feletti és a gondozott beteg fogvatartottak oltási igényének felmérése, de arról, hogy pontosan hogyan és mikor kerül sor a fogvatartottak oltására, még nem rendelkeztek információval. Az osztályvezető úgy vélte, hogy arra az influenzaoltáshoz hasonlóan fog sor kerülni, vagyis a bv. egészségügyi szolgálata végzi majd a fogvatartottak igényfelmérését és az oltások beadását. Az Intézet oltópontként lett kijelölve, a vele egy agglomerációs egységbe tartozó bv. intézetek⁵⁹ számára is.

A BVOP honlapján közzétett információs anyag szerint a védőoltást az azt igénylő fogvatartottak számára biztosítani fogják, amint az oltóanyagok rendelkezésre állnak.⁶⁰

A fogvatartottak oltásával kapcsolatban az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2021. február 8-án módosított, a COVID-19 börtönökben és más fogvatartási helyeken történő megelőzésére és kezelésére vonatkozó időközi ajánlásában⁶¹ rámutatott, hogy a Mandela Szabályok értelmében a sérülékeny csoportok speciális igényeinek figyelembevétele nem sérti a fogvatartottak közötti diszkrimináció tilalmát,⁶² továbbá, hogy a fogvatartottak egészségügyi ellátását a jogállásukon alapuló megkülönböztetéstől mentesen, a társadalom többi tagja által is elérhető szinten kell biztosítani.⁶³

Ennek megfelelően az NMM is szükségesnek tartja kiemelni, hogy gondoskodni kell a fogvatartottak COVID-19 elleni oltásáról, és ennek során a különösen veszélyeztetett, idős vagy krónikus betegségben szenvedő fogvatartottakat előnyben kell részesíteni.⁶⁴

2.8. Kapcsolattartás

A Bvtv. értelmében a szabadságvesztés végrehajtása során – a társadalomba való beilleszkedés érdekében – a bv. intézet elősegíti, hogy az elítélt fenntarthassa és fejleszthesse hozzátartozóival és más személyekkel való kapcsolatát. A kapcsolattartás formái a levelezés, a telefonbeszélgetés, a csomag küldése és fogadása, a látogató fogadása, a látogató bv. intézeten kívüli fogadása, valamint a kimaradás és az eltávozás. A törvény szerint a kapcsolattartás korlátozásának a bv. intézet rendje és a fogvatartás biztonsága érdekében vagy egészségügyi okból lehet helye.⁶⁵

A koronavírus elleni védekezés érdekében a jogalkotó lehetőséget biztosított a fogvatartottak kapcsolattartásának korlátozására. Ez egyrészt az intézet elhagyásával járó kapcsolattartási formákat – a látogató bv. intézeten kívüli fogadása, a kimaradás és az eltávozás –, valamint a fogvatartott orvos által igazoltan súlyos beteg közeli hozzátartozójának látogatását és a közeli hozzátartozó temetésén való részvételt, másrészt az intézetben történő látogatófogadást érintette.⁶⁶

⁵⁹ Budapest, Balassagyarmat, Vác, Márianosztra és Eger bv. intézetei közös agglomerációs egységbe tartoztak.

⁶⁰ <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/bvszervezet/hirek/4079> A honlapon 2021. március 12-én közzétett tájékoztató, melyet a bv. intézetekben plakát formájában helyeznek ki.

⁶¹ WHO: Preparedness, prevention and control of COVID-19 in prisons and other places of detention: interim guidance, 8 February 2021, 24. o.

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/339830/WHO-EURO-2021-1405-41155-57257-eng.pdf>

⁶² Mandela Szabályok 2. pont.

⁶³ Mandela Szabályok 24. pont.

⁶⁴ A bv. szervezet honlapján közzétett közlemény szerint 2021. április 28-án kezdődött meg a fogvatartottak oltása. <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/bvszervezet/hirek/4131>

⁶⁵ Ld. Bvtv. 172. § és 173. §-ait.

⁶⁶ A 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 3. § (6) bekezdése értelmében a jogszabály 2020. április 6-i hatálybalépésétől az intézet elhagyásával járó kapcsolattartási formák, ideértve a jutalmazás esetét is, továbbá a Bv. tv. 123. § (1) bekezdésében meghatározott célból történő rendkívüli eltávozások nem voltak engedélyezhetők, a 3. § (7) bekezdés b) pontja alapján továbbá, amennyiben a járványügyi rendelkezések megtartása másként nem volt biztosítható, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka egy vagy több bv. intézet tekintetében korlátozhatta a látogatók fogadását.

A kormányrendelet 2020. június 1-jén hatályba lépett módosítása szerint a 3. § (7) bekezdésének b) pontja alapján a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka a veszélyhelyzetre vagy a veszélyhelyzet során elrendelt járványügyi intézkedésre tekintettel e kapcsolattartási formákat korlátozhatta. A veszélyhelyzet megszüntetését követően a 2020. évi LVIII. törvény 237. § (4) bekezdés bb) és bc) pontjai alapján ezt a járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi

Mind az SPT, mind a CPT felhívta a figyelmet arra, hogy a külvilággal való kapcsolattartás, így például a látogatófogadás egészségvédelmi célú korlátozását kellő mértékben, és az SPT álláspontja szerint ingyenesen biztosított alternatív kommunikációs lehetőségekkel – például telefonálás vagy internet alapú kommunikáció – kell ellensúlyozni.⁶⁷

A jogszabályok értelmében⁶⁸ az országos parancsnok rendelkezése alapján a fogvatartott a járványügyi helyzettel összefüggő korlátozások hátrányos következményeinek enyhítése érdekében rezsimbe tartozásától függetlenül igénybe vehette a bv. intézet által nyújtott elektronikus kapcsolattartási formákat. Az általános szabályok szerinti gyakoriságot és időtartamot meghaladó mértékben kezdeményezhetett telefonhívást, és ha az ehhez szükséges letéti pénzzel nem rendelkezett, kérelmére, egyedi intézkedés alapján a bv. intézet a telefonálás díjának költségeit átvállalhatta. Csomagot havonta több alkalommal is fogadhatott és küldhetett. Az országos parancsnok a kompenzációs lehetőségekről Intézkedési Tervében rendelkezett. A fogvatartottak végrehajtási fokozathoz és rezsimkategóriához kötötten meghatározott, saját költségre indítható hívásainak időtartamát egységesen 15 perccel megnövelte, fogvatartotti mobiltelefonnal nem rendelkezők számára pedig, amennyiben nem volt a hívás kezdeményezésére felhasználható pénzüik – kérelemre, egyedi elbírálás alapján – havonta 3x5 perc híváslehetőség biztosítását rendelte el a bv. intézetek költségére. Skype alkalmazás útján történő kapcsolattartásra a bv. szervezet – rezsimkategóriától és biztonsági kockázati besorolástól függetlenül – a fogvatartottak kérelmére, egyedi elbírálást követően biztosított lehetőséget, és engedélyezte havonta 2 db, Webshop-felületen rendelt csomag fogadását.⁶⁹

Egyes fogvatartottak az NMM munkatársainak megemlítették, hogy a telefonálási időkeretet az Intézetben 15 perccel megnövelték, panaszolták azonban, hogy a telefonálás percdíja nagyon magas (83 Ft/perc), ami még dolgozó, és így munkadíjban részesülő fogvatartottként is nehézséget okoz. Az Intézet tájékoztatása szerint azok számára, akik munkadíj vagy beérkező pénzüösszeg hiányában nem tudnának telefonon kapcsolatot tartani, kérelemre biztosítják a havi 3x5 perc beszélgetés lehetőségét az Intézet költségére, ún. joker telefonon keresztül, mely lehetőséget egyes, a látogatócsoport által meghallgatott fogvatartottak igénybe is vettek.

Az Intézet költségére biztosított telefonhívást igénybe vevő fogvatartottak száma havonta

2020. márc.	2020. ápr.	2020. máj.	2020. jún.	2020. júl.	2020. aug.	2020. szept.	2020. okt.	2020. nov.	2020. dec.	2021. jan.
29	53	73	102	151	190	193	192	200	216	223

Az Intézetben a Skype alkalmazáson keresztül történő videóhívás a kapcsolattartás járványhelyzetre tekintettel bevezetett új formája volt.⁷⁰ Az Intézet 4 végpontot alakított ki az egyik kultúrteremben, ahol az egymás mellett ülőket egy átlátszatlan műanyag lap felszerelésével választották el egymástól.⁷¹ Volt egy, az Intézet folyosóján található, „fülkés” Skype-állomás is, melyet rendkívüli esetben (pl. hozzátartozó halálakor) használhattak, és bár itt ülőhely nem volt, az elfüggönyözés segítségével diszkrétebb körülményeket lehetett biztosítani. Az egészségügyi

válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel tehetette meg. A jogalkotó a rendelkezések alkalmazhatóságát a 2020. évi CIV. törvénnyel 2021. június 30. napjáig meghosszabbította.

A bv. szervezet egészére irányadó BVOP Intézkedési Tervek értelmében e kapcsolattartási formák a jogszabály hatályba lépését követően a látogatás napjáiig nem voltak engedélyezhetőek. [Ld.: a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka által jóváhagyott, a koronavírus-járvánnyal összefüggő feladatok végrehajtására 2020. április 9-én kiadott és hatályba lépett Intézkedési Terv (a továbbiakban: a BVOP III. Intézkedési Terve) II. fejezet 3. és 47. pont és a BVOP IV. Intézkedési Terve, II. fejezet 5. és 52.pont.]

⁶⁷ CPT: COVID-19 Nyilatkozat 7. pont, SPT Tanács 9. k) pont.

⁶⁸ Ld. 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 3. § (9) bekezdés, illetve a veszélyhelyzet megszüntetését követően: 2020. évi LVIII. törvény 237. § (7) bekezdés.

⁶⁹ Ld.: a BVOP III. Intézkedési Terve II. fejezet 48-49. pont, illetve a BVOP módosított IV. Intézkedési Terve 52-54. pont.

⁷⁰ Ld. Önértékelő jelentés II. 2. rész.

⁷¹ Ld. Melléklet – 10. kép.

részlegesen betegség vagy járványügyi megfigyelés céljából elhelyezett fogvatartottak szintén igénybe élhettek a kapcsolattartás ezen formájával egy mozgatható egység útján. 2020 folyamán 341, míg 2021 januárjában 274 fő vette igénybe a lehetőséget, mely a rendelkezések értelmében egy hónapban több alkalommal is kérhető volt.

Skype kapcsolattartás – kezdeményezett hívások száma havonta

2020. márc.	2020. ápr.	2020. máj.	2020. jún.	2020. júl.	2020. aug.	2020. szept.	2020. okt.	2020. nov.	2020. dec.	2021. jan.
13	145	370	424	519	560	559	738	864	993	1059

Hétköznapokon délután 4-ig, illetve hétvégeként is volt lehetőség Skype-olásra, fő szabály szerint 30, vasárnaponként 45 perc időtartamban. Naponta 30-35 fő folytathatott le videóhívást. A látogatócsoport által meghallgatott fogvatartottak – az NMM más bv. intézetekben lefolytatott látogatási tapasztalataival egyezően⁷² – pozitívan értékelték a lehetőséget. Volt, aki elmondta, hogy ezáltal gyakrabban látja hozzátartozóit, akik évente csak 1-2 alkalommal tudták személyesen felkeresni. Más megjegyezte, hogy a járvány idején jó, hogy legalább így láthatja a családot, de nagyon várja már a személyes találkozást. Több fogvatartott említette, hogy hozzátartozói – pl. idős szülei – nem tudják használni a Skype-ot, így ilyen formában nem tudnak velük kapcsolatot tartani, csupán telefonon vagy levelezés útján.

A Mandela Szabályok 58. pontja értelmében a fogvatartottak számára a hagyományos módokon – levelezés, látogatók fogadása – túl a rendszeres kapcsolattartást, amennyiben lehetséges, telekommunikációs, elektronikus, digitális és egyéb eszközökön keresztül is biztosítani kell. A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka normatív utasítás kiadásával lehetővé tette, hogy az elektronikus kapcsolattartás a normakövető magatartást tanúsító enyhébb és általános rezsimszabályok hatálya alá tartozó fogvatartottaknak motivációs céllal a különleges jogrend időszakán kívül is engedélyezhető legyen.⁷³ Jogszabályi szinten a 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet módosításával, 2021. január 1-jei hatállyal rendelkezett a jogalkotó a telekommunikációs eszköz útján történő kapcsolattartás részletes szabályairól.⁷⁴ A havonta engedélyezhető alkalmak számát főszabály szerint a szabadságvesztés végrehajtási fokozatától és a rezsimgenerációtól tette függővé.⁷⁵ Egészségügyi válsághelyzet vagy a bv. szervet érintő katasztrófhelyzet idején azonban, amennyiben a telekommunikációs eszköz útján történő kapcsolattartást a bv. szerv vezetőjének rendelkezése alapján a látogatófogadás kiváltására alkalmazzák, az a rezsimszabályokra tekintet nélkül engedélyezhető.⁷⁶

A járványhelyzetben bevezetett korlátozások kompenzálása érdekében a csomagküldés lehetőségét az Intézetben is bővítették. Az általános szabályok szerinti havi 1 helyett⁷⁷ havi 2, a bv. szervezet webshopjából rendelhető csomagot kaphattak a fogvatartottak.

⁷² Ld. az NMM AJB-2456/2020., AJB-2726/2020. és AJB-2728/2020. sz. jelentéseit.

⁷³ A videóhívással megvalósuló elektronikus kapcsolattartás eljárásrendjéről szóló 37/2020. (VII. 24.) BVOP utasítás, 3. pont. A 4. pont értelmében különleges jogrend időszakában az elektronikus kapcsolattartás rezsimszabályoktól függetlenül engedélyezhető. Az utasítás 2020. augusztus 2-án lépett hatályba.

⁷⁴ A Bvtv. 173. § (2) bekezdése értelmében „az éltelt a rezsimszabályok szerint igénybe veheti a bv. szerv által nyújtott elektronikus kapcsolattartási formákat.” Ehhez kapcsolódóan határozza meg a 20/2020. (XII. 30.) IM rendelettel, 2021. január 1-i hatállyal módosított 16/2014 (XII. 19.) IM rendelet 2. § 9. pontja a telekommunikációs eszköz útján történő kapcsolattartás fogalmát: „a Bv. tv. 173. § (2) bekezdése szerinti kapcsolattartási formának a bv. szerv által meghatározott internet alapú telekommunikációs eszköz útján történő biztosítása.”

⁷⁵ Ld. Bvtv. 39. § (2) bekezdés h) pont (fegyház, általános rezsimszabály – havi 1), 39. § (3) bekezdés h) pont (fegyház, enyhébb rezsimszabály – havi 2), 40. § (2) bekezdés h) pont (börtön, általános rezsimszabály – havi 2), 40. § (3) bekezdés h) pont (börtön, enyhébb rezsimszabály – havi 3), 41. § (2) bekezdés h) pont (fogház, általános rezsimszabály – havi 3), 41. § (3) bekezdés h) pont (börtön, általános rezsimszabály – havi 4).

⁷⁶ Ld. a 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 102/A § (3) bekezdését, valamint a telekommunikációs eszköz útján történő elektronikus kapcsolattartás eljárásrendjéről szóló 29/2021. (V. 19.) BVOP utasítás 5. pontját.

⁷⁷ Ld. Bvtv. 176. § (2) bekezdés.

A speciális jogszabályi rendelkezések a levelezés és a védővel való kapcsolattartás lehetőségét nem korlátozták. A személyesen megjelenő ügyvédek a látogatófogadó helyiségben, egy elkülönített fülkében találkozhattak ügyfeleikkel, de jellemzően inkább a Skype-on keresztül tartották a kapcsolatot.

Az NMM a látogatás során a fogvatartottaknak a járványhelyzetre tekintettel korlátozott kapcsolattartási lehetőségei tekintetében alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt nem tapasztalt.

Az elektronikus kapcsolattartás lehetőségének fenntartása pozitív hatással lehet a hozzátartozókkal való kapcsolattartás gyakoriságára, melyet az NMM tapasztalatai szerint a telefonhívások magas percdíja – ami a fogvatartottak részéről rendszeresen visszatérő panasz⁷⁸ – hátrányosan befolyásol. Az NMM felhívja ugyanakkor a figyelmet, hogy a telefonon és elektronikus úton megvalósuló kapcsolattartás nem tudja helyettesíteni azt, hogy a fogvatartottak személyesen is láthassák a hozzátartozóikat, ezért, amennyiben a járványhelyzet alakulása során a szükséges óvintézkedések megtételével jelentős fertőzésveszély nélkül megvalósítható, biztosítani kell a látogatófogadás lehetőségét.⁷⁹

2.9. Reintegrációs tevékenységek – munkavégzés, oktatás, szabadidős programok, vallásgyakorlás

A Mandela Szabályok 4.2. pontja szerint a reintegráció érdekében a fogvatartottak egyéni kezelési igényeivel összhangban álló oktatási, szakképzési és munkalehetőségeket, valamint egyéb megfelelő és elérhető – többek között jótéteti, erkölcsi, spirituális és egészségügyi vagy sport jellegű – támogató programokat kell biztosítani. Az Európai Börtönszabályok 25. pontja szerint a fogvatartás során kiegyensúlyozott programokat kell biztosítani, és lehetővé kell tenni, hogy minden fogvatartott az emberi és társas kapcsolatok elégséges szintű fenntartásához szükséges időt tölthessen a zárkáján kívül.

A Bvtv. alapján a szabadságvesztés végrehajtásának céljai közé tartozik „*a végrehajtás alatti reintegrációs tevékenység eredményeként annak elősegítése, hogy az elítélt szabadulása után a társadalomba sikeresen visszailleszkedjen és a társadalom jogkövető tagjává váljon.*”⁸⁰ A törvény alapján a reintegrációs tevékenység az elítéltek munkáltatása, munkaterápiás foglalkoztatása, általános, illetve középfokú iskolai oktatásban való részvétele, a felsőfokú tanulmányok végzése, a szakképzésben való részvétele, a szakmai gyakorlat megszerzése,⁸¹ valamint a szabadidő művelődéssel, sportolással, vallásgyakorlással való hasznos eltöltése.⁸²

A koronavírus elleni védekezés érdekében hozott rendkívüli szabályok alapján a fogvatartottak munkáltatása a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának döntése alapján szünetelhetett,⁸³ illetőleg felfüggeszthető volt.⁸⁴ A fogvatartottak egyéb reintegrációs tevékenységekben való részvételének – oktatásban, szakképzésben, felnőttképzésben való részvétel,

⁷⁸ Ld. az NMM AJB-679/2017., AJB-685/2017., AJB-474/2018., AJB-501/2018., AJB-646/2019. sz. jelentéseit, valamint az alapvető jogok biztosának általános alapjogvédelmi feladatkörében a fogvatartottak telefonos kapcsolattartásának percdíjaival összefüggésben kiadott AJB-2236/2021. sz. jelentését.

⁷⁹ 2021. július 1-jétől a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka – bizonyos korlátozások fenntartása mellett – ismét lehetővé tette a fogvatartottak számára a látogatók fogadását. <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/bvszervezet/hirek/4268>

⁸⁰ Bvtv. 83. § (1) bekezdés.

⁸¹ Bvtv. 83. § (3) bekezdés.

⁸² Bvtv. 164. § (8) bekezdés.

⁸³ A 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 4. § (1) bekezdése alapján a jogszabály 2020. április 6-i hatályba lépését követően az elítélt munkáltatása átmenetileg, a munkába állást akadályozó ok fennállásáig vagy a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának döntése alapján szünetelhetett.

⁸⁴ A 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 2020. június 1-jén hatályba lépett módosítása értelmében a 3. § (7) bekezdés ca) pontja alapján, majd annak hatályon kívül helyezését követően a 2020. évi LVIII. törvény 237. § (4) bekezdés ca) pontja alapján a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka egy vagy több bv. intézet tekintetében felfüggeszthette az elítéltek munkáltatását.

művelődési, önképzési, sportolási lehetőségek igénybevétele, bv. intézeten kívüli munkavégzés – lehetőségét a jogszabályok alapján a bv. intézet parancsnoka korlátozhatta.⁸⁵

Az NMM rendelkezésére bocsátott adatok szerint az Intézetben 255 fogvatartottat vontak be munkáltatásba, mely az Intézetben tartózkodó fogvatartottak 50,5%-át tette ki. A fogvatartottak többsége a Nostra Kft. telephelyén dolgozott (155 fő), részben a Nostra Kft. saját termelési tevékenysége körében, részben bér munka keretében.⁸⁶ Költségvetési munkahelyeken, intézetfenntartási feladatokban 89 fogvatartott vett részt (pl. szakács, konyhai kisegítő, takarító, ételosztó, karbantartó), további 11 fogvatartott pedig az Intézet kárpitüzemében dolgozott, külső gazdasági szervezettel kötött szerződés keretében. Az Intézet tájékoztatása szerint már a járványt megelőző időszakban sem folyt külső munkaterületen – tehát az Intézet területén, illetőleg a Kft. telephelyén kívül eső helyszínen – munkáltatás, így ilyen tevékenység felfüggesztése sem vált szükségessé. A járvány miatt nem került sor létszámcsökkentésre, a szükséges óvintézkedések bevezetése – pl. védőfelszerelés viselése, a Nostra Kft. civil alkalmazottai, valamint az áruszállítást végző személyek és a fogvatartottak személyes érintkezésének beszüntetése – mellett a munkáltatás tovább folytatótt.

Az Intézet a fogvatartottak oktatását a Pannon Oktatási központtal, valamint a Váci Szakképzési Centrummal együttműködésben biztosította. Az NMM rendelkezésére bocsátott adatok szerint a 2019/2020. tanévet 140 fogvatartott fejezte be. 1-8. osztályban 39-en, 9-12. osztályban 47-en végeztek, szakmaképzésben 54 fogvatartott vett részt, közülük 19-en az asztalos, illetve 21-en a burkoló képzés 1. évfolyamát végezték el, 14 személy pedig festő, mázó, tapétázó szakképesítést szerzett. A 2020/2021. tanévben 218 fogvatartott beiskolázása történt meg, 3-8. osztályban 67, 9-12. osztályban 84 fogvatartott kezdte meg tanulmányait, szakmaképzésben 72. Közülük 11-en az asztalos, 17-en a burkoló képzést folytatták a 2. évfolyamon, emellett szakács, fodrász és festő, mázó, tapétázó képzések indítására került sor. A Nostra Kft. további 28 fogvatartott számára biztosított kompetenciafejlesztő foglalkozást annak érdekében, hogy felkészítse őket a faipari munkában való részvételre.

A járványhelyzetben elrendelt korlátozások érintették a fogvatartottak oktatásban való részvételét, tekintettel arra, hogy a BVOP intézkedési tervei értelmében a járvány első hulláma során a már megkezdett oktatás, képzés kizárólag digitális úton folytatódhatott,⁸⁷ a későbbiek folyamán pedig a digitális oktatás előnyben részesítése mellett kontaktórákra csak védőfelszerelésben, a 1,5 m-es védőtávolság megtartására törekedve kerülhetett sor, a tantermek, oktatásra kijelölt helyiségek folyamatosan fertőtlenítésével.⁸⁸ Az Intézet vezetőségének tájékoztatása szerint elsősorban digitális formában szervezték az oktatást, az iskolarendszerű oktatás, valamint a szakmaképzés elméleti órái ilyen módon zajlottak. Az ehhez kapcsolódó feladatokat a kultúrnevelő végezte, ő gondoskodott a beérkezett feladatlapok sokszorosításáról és kiosztásáról. A fogvatartottak emellett a zárláncú csatornán is nézhetek oktatóműsorokat. A szakmaképzés gyakorlati foglalkozásait az oktatók jelenléti képzés keretében tartották meg.

Az Intézetben a fogvatartotti programokat, szakköröket csökkentett létszámban, védőfelszerelés alkalmazása mellett szervezték meg. A vezető reintegrációs tiszt tájékoztatása szerint arra törekedtek, hogy lehetőség szerint az egy zárkában lévők vehessenek részt egy adott programon a személyes érintkezési alkalmak csökkentése érdekében. A reintegrációs tisztek mellett az Intézetben foglalkoztatott EFOP tanácsadók és a lelkész is tartottak kisebb létszámú csoportos foglalkozásokat. A látogatócsoport által meghallgatott fogvatartottak egyike, aki már hosszabb időt töltött az Intézetben elmondta, hogy korábban sokféle lehetőséget ki tudott használni, többek között sakk- és pingpong-versenyeken, activity-zésben, foci és videoklubban, „fókuszban a család” foglalkozásokon

⁸⁵ A 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 3. § (8) bekezdése, továbbá a 2020. évi LVIII. törvény 237. § (5) bekezdése alapján a bv. intézet parancsnoka korlátozhatta az elítéltek Bv. tv. 122. § b), d), e), n) és o) pontjában meghatározott jogait; bv. intézeten kívüli munkavégzését, valamint oktatásban, szakképzésben, felnőttképzésben való részvételét.

⁸⁶ Nostra Kft. saját tevékenysége: faipari munka – 64 fő; kiétköző bolt üzemeltetés – 2 fő. Bér munka: Bv. Holding Kft., drót üzem – 7 fő; Éltex Kft., elektronikai hulladékbonthatás – 82 fő.

⁸⁷ A BVOP III. Intézkedési Terve, II. fejezet 46. pont.

⁸⁸ A BVOP módosított IV. Intézkedési Terve, II. fejezet 46. pont.

vett részt, alkalmanként a szervezésben is közreműködött. A járványhelyzet miatt e programok egy része szünetelt, de pl. volt lehetősége kiscsoportos létszámban, védőmaszkban filmklubon részt venni, illetve karácsonykor is volt activity. Több fogvatartott beszámolt arról, hogy rendszeresen kölcsönöz könyveket az intézeti könyvtárból, amire hetente egyszer van lehetőség kérelmi lap kiadását követően, és alkalmanként 2 kötet kölcsönözhető. Szintén többen említették, hogy a szabadidő eltöltésének egyik fő lehetősége a tévézés.

A fogvatartottak a korlátozó intézkedések ellentételezéseként⁸⁹ kérelmükre térítésmentesen igénybe vehették az Intézet kondicionáló termét, melyet egyszerre 5 személy használhatott, a helyiséget minden használat után fertőtlenítették. Szigorú rezsimkategóriába sorolt fogvatartottak panaszolták, hogy ők nem használhatják a konditermet, és egyéb sporttevékenységekben sem tudnak részt venni.

A napi 1 óra szabad levegőn tartózkodást az Intézet a járványhelyzetben oly módon biztosította, hogy a sétaudvaron összesen négy darab, egyenként maximum huszonöt fogvatartott befogadására alkalmas, drótkerítéssel elválasztott, illetve határolt „fachot” alakítottak ki.⁹⁰ A látogatás idején egy sportudvar kialakítása is folyamatban volt.⁹¹

A fogvatartottak vallásgyakorlását a járványhelyzet időszakában elsősorban az Intézet főállású börtönlelkésze biztosította, aki a fogvatartottak számára kiscsoportos (pl. liturgia) és egyéni foglalkozásokat, illetve zárkán belüli foglalkozásokat tartott, és ő működtette a fogvatartotti zenekart is. A járvány miatt bevezetett korlátozások következtében az egyházi szervezetekkel való együttműködés a megelőző időszakhoz képest kevésbé intenzív lett, a korábban bejáró felekezetek közül a Magyarországi Jehova Tanúi Egyház folytatta a fogvatartottak lelki gondozását Skype segítségével, a többi szervezettel az Intézet folyamatosan egyeztetett a lehetőségekről. A Mária Rádió és a Magyar Testvéri Börtöntársaság által biztosított videó- és hanganyagokat a fogvatartottak részére az intézeti zárláncú rendszeren keresztül sugározták.⁹²

A fogvatartottak számára a járványhelyzetben biztosított reintegrációs tevékenységek terén a látogatás nem tárt fel alapvető joggal összefüggő visszásságot.

3. Összefoglalás

A nemzeti megelőző mechanizmus feladatkörében eljáró alapvető jogok biztosa és három munkatársa 2021. február 2-án a Márianosztrai Fegyház és Börtönbe látogatott.

A létesítmény befogadási kapacitása 505 fő volt, a látogatás napján az Intézetben 492 felnőtt korú férfi fogvatartott tartózkodott, ami 97,43%-os telítettséget jelentett.

A látogatócsoport tagjai megfelelő védőfelszerelésben (maszk és gumikesztyű) tekintették meg az Intézet helyiségeit, és interjúkat készítettek a vezetőséggel, a személyi állomány tagjaival, valamint fogvatartott személyekkel. A látogatás célja a járvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása érdekében tett intézkedések ellenőrzése, valamint annak vizsgálata volt, hogy a bevezetett korlátozások hogyan érintették a fogvatartottak mindennapi életét.

A látogatás napjáig az Intézetben a fogvatartottak körében nem volt fertőzött, a személyi állomány körében 11 tag esetében igazoltak koronavírus-fertőzést.

Az Intézet parancsnoka intézkedéseket tett a megfelelő védőfelszerelések és fertőtlenítőszerbiztosítása, valamint a fertőzés Intézetbe való bekerülésének megelőzése érdekében.

Az Intézetben – a járványhelyzetre tekintettel hozott speciális jogszabályokkal összhangban – korlátozták a fogvatartottak kapcsolattartási, valamint oktatásban, szabadidős tevékenységekben való részvételének lehetőségeit.

Látogatók fogadására nem volt lehetőség. Az oktatásban való részvételt elsősorban a tanárok személyes jelenléte nélkül biztosították, csupán a szakmaképzés során került sor jelenléti oktatásra a

⁸⁹ Ld. 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 3. § (9) bek. d) pont, illetve 2020. évi LVIII. tv. 237. § (7) bek. d) pont.

⁹⁰ Ld. Önértékelő jelentés IV. rész 5.

⁹¹ Ld. Melléklet – 10. kép.

⁹² Ld. Önértékelő jelentés X. rész 1.

fertőzés megelőzését szolgáló védelmi intézkedések alkalmazása mellett. A szabadidős programokat kisebb csoportokban szervezték meg. Mivel a fogvatartottak munkáltatására kizárólag az Intézet területén, illetve az ahhoz szoros közelségben található Nostra Kft. telephelyén került sor, a munkavégzési lehetőségek körét – a megfelelő védelmi intézkedések bevezetése mellett – nem kellett szűkíteni.

A fogvatartottak a látogatófogadási tilalom kompenzálására megemelt telefonálási időtartamot, valamint elektronikus kapcsolattartást vehettek igénybe.

Az NMM több körülmény tekintetében állapított meg alapvető jogokat érintő visszásságot.

Bár az Intézetben 2017-ben tett látogatáshoz képest a fogvatartottak elhelyezési körülményei javultak, a zárkák egy része még mindig rossz állapotban volt, és a poloskafertőzést sem sikerült felszámolni. A személyi higiéniai feltételek biztosítása terén a rossz állapotú, koszos fürdőhelyiség adott okot aggodalomra.

A fogvatartottakkal közvetlen kapcsolatban álló körletfelügyelői állomány létszámhiánya – különös tekintettel a járványhelyzetben megnövekedett pszichés terhelésre – az NMM megítélése szerint alkalmas lehet arra, hogy hátrányosan befolyásolja a fogvatartottakkal való bánásmódot.

4. Ajánlások, javaslatok

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján felkérem **az Intézet parancsnokát**, hogy

1. gondoskodjon a rossz állapotú zárkák felújításáról és rendszeres karbantartásáról;
2. tegyen meg minden szükséges intézkedést az ágyi poloskák hatékony irtása érdekében;
3. tegyen meg minden szükséges intézkedést az Intézet üres álláshelyeinek betöltése érdekében, különös tekintettel az üres körletfelügyelői státuszokra;
4. tegyen meg minden szükséges intézkedést a fogvatartotti fürdők rendszeres és megfelelő takarítása, valamint a melegvíz-ellátottság folyamatos biztosítása érdekében.

Budapest, 2021. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos

Melléklet

1. Felújított körletfolyosó

2. Zárka – málló fal

3. Zárka – megrongálódott ajtó

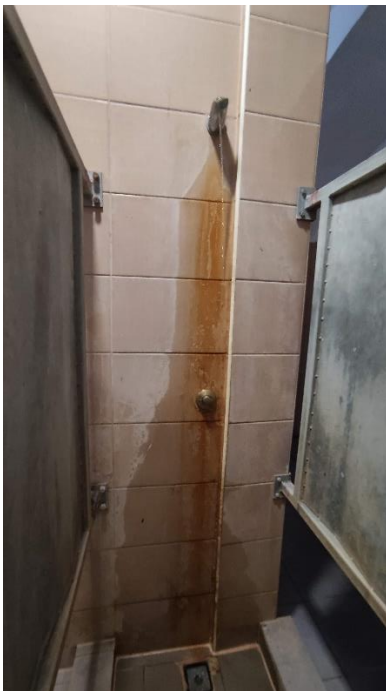
4. Zárka- töredezett padló

5. Fegyelmi zárka

6. Kórterem az egészségügyi részlegen

7. Elromlott zuhanyzó

8. A fürdőhelyiség mennyezete

9. Faliújság, fogvatartotti tájékoztatók

10. Skype végpontok a kultúrteremben